

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кондратюк С. М. Життєстійкість як ресурс подолання життєвих труднощів в умовах війни. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 4. С. 78–83. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/265/23>
2. Мілорадова Н. Е. Ресурсозберігаючі технології як складова формування життєстійкості працівників поліції. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану*: зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 113–115.
3. Предко В. В. Психологічне значення життєстійкості задля ефективного розвитку підлітка в умовах освітнього середовища. *Габітус*. 2020. Вип. 19. С. 185–189. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2020/19-2020/34.pdf>
4. Степаненко Л. В. Особливості взаємозв'язку життєстійкості та складників емоційної саморегуляції переселенців. *Габітус*. 2021. Вип. 23. С. 68–72. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2022/34-2022/9.pdf>
5. Титаренко Т. М., Ларіна Т. О. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека : навч. посіб. Київ : Марич, 2009. 76 с.
6. Gershon D., Straub G. Empowerment: The Art of Creating Your Life as You Want It. 2nd ed. New York : Sterling Ethos, 2011. 256 p.
7. Maddi S. R., Khoshaba D. M. Hardiness and Mental Health. *Journal of Personality Assessment*. 1994. Vol. 63. № 2. P. 265–274.
8. Masten A. S., Powell J. L. A resilience framework for research, policy, and practice. *Resilience and vulnerability: Adaptation in the context of childhood adversity* / ed. by S. S. Luthar. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. P. 1–25.

ТЕРАПЕВТИЧНИЙ КОНЦЕПТ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ НАРАТИВІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Лариса Тимчук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

lucky.clio2017@gmail.com

Постановка проблеми. Повномасштабна війна в Україні призвела до дестабілізації багатьох сфер суспільного життя. Однією серед найбільш уразливих стала й освітня галузь. Війна призвела до руйнування освітньої інфраструктури та навчального середовища, погіршила доступ до освіти, поглибила наявні освітні нерівності, значно знизила безпеку, якість, успішність навчання, а також негативно вплинула на психоемоційний стан усіх без винятку учасників освітнього процесу.

Значне зростання чисельності учасників освітнього процесу, які отримали психологічні травми різного ступеня, дефіцит практичних психологів, соціальних педагогів, недостатня підготовленість педагогічних

працівників до надання дієвої підтримки та допомоги, формують запит на підвищення рівня якості професійної підготовки психолого-педагогічних кадрів. Зараз необхідні фахівці, які володіють не тільки необхідними знаннями й сформованими базовими компетентностями людини ХХІ століття, а й професійно вмотивовані спеціалісти, що готові проводити свою діяльність та надавати кваліфіковану психолого-педагогічну підтримку та допомогу в нестандартних (кризових, екстремальних) умовах, уміють створювати позитивний простір взаємодії, надавати емоційну підтримку, володіти стратегіями гармонізації та самовідновлення.

У воєнних реаліях сьогодення важливим аспектом в процесі надання психолого-педагогічної підтримки є використання потужного потенціалу сучасних технологій. Конвергентне застосування новітніх цифрових технологій з існуючими методами в педагогіці та психології, може суттєво допомогти людям у подоланні руйнівних наслідків пережитого травматичного досвіду війни. У цьому контексті особливої ваги набуває створення і використання в освітніх педагогічних практиках цифрових наративів – рефлексивних оповідей, які створюються за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Цифрові наративи можна трактувати як сучасне поширення стародавнього мистецтва наративу, в мультимедійному просторі якого поєднуються текст, звук, рухомі й нерухомі зображення, музика, відео, анімація та ін. Метою створення цифрових наративів є: розвиток творчості, рефлексії, пошук життєвих смислів, вміння аналізувати власний досвід, висловлювати власну точку зору, співпрацювати з іншими, взаємодіяти в глобальному середовищі та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Створення й використання цифрових наративів є практикою поєднання когнітивного, духовно-мистецького та технологічного компонентів структури освітнього процесу, що поширилася у міжнародному освітньому просторі й стала тенденцією особистісного самовираження в умовах глобалізованого буття. Свідченням тому, є наукові дослідження українських та зарубіжних учених: Дж. Ламберт (2007), М. Лещенко (2023), Б. Робін, С. Макнейл (2012) розробляли методологію впровадження цифрових наративів в освітню сферу, Ю. Лавриш (2023) досліджувала використання цифрових наративів у професійній підготовці фахівців педагогічних та технічних спеціальностей, Дж. Гордон (2019), К. Маккензі, К. Райс, М. Феррарі (2015) досліджували трансформації травматичного досвіду на основі використання терапевтичного потенціалу цифрових наративів.

Мета статті полягає у розкритті освітньо-терапевтичного потенціалу цифрових наративів та важливості їх використання у роботі соціальними педагогами.

Виклад основного матеріалу. Потенціал використання цифрових наративів, як методу дослідження та навчання не можна недооцінювати в аспекті актуалізації потреби збереження психічного здоров'я людини, створення й поширення програм терапевтичної допомоги орієнтованих на його

емоційне та фізичне відновлення. В процесі створення, обговорення та презентації цифрових нарративів відбувається саморефлексія та усвідомлення, що є потужними чинниками, які можуть покращити здоров'я людини страждаючої від психо-емоційної травми, спричиненої тією чи іншою подією.

Варто зазначити, що нарративні технології дедалі більше визнаються, доводять свою ефективність й цінуються в соціально-педагогічній роботі. Для соціальних педагогів, які надають допомогу у подоланні стресу, знижують рівень його руйнівного впливу, працюють над трансформуванням травматичного досвіду, створення й презентація цифрових нарративів стає новим засобом надання професійної допомоги. Їх використання сприяє дослідженню способів, за допомогою яких люди переживають, осмислюють і впорядковують свої негативні спогади, пережиті страшні події, болісні життєві історії, набутий травматичний досвід. Цифрові нарративи – це ще й метод нарративної терапії, яка застосовує особистісно значимий лінгвістичний концепт створений у цифровому форматі для ліквідації накопичених негативних емоцій та переживань.

Використання нарративів з терапевтичною метою спрямоване на навчання людини створювати в цифровому форматі історії, що вносять благодію зміни в її життя шляхом інтерпретації та конструювання більш позитивного індивідуального досвіду. Створення цифрових нарративів дає можливість кожному висловити свої думки, почуття, переживання в найбільш прийнятний для них спосіб – словами, образами, мелодіями, кольорами, особливим дизайном. Це дозволяє людині, яка пережила травматичний досвід, в процесі створення цифрового нарративу поступово позбуватися руйнівних наслідків травми, вивільнити внутрішній біль, болісні спогади, страх, смуток, розпач. Використання цифрових нарративів у наданні психолого-педагогічної підтримки та допомоги вони навчають переосмисленню людиною досвіду не тільки в контексті «Що сталося зі мною?», але і «Чому може навчити моя історія інших?».

Кожна людина унікальна, тому і кожен цифровий нарратив – це унікальна особиста історія, про те, що цікавить, захоплює, обурює чи хвилює. Він може бути найрізноманітнішої тематики. Події, що подаються в цифровому нарративі, вибираються, упорядковуються, пов'язуються та оцінюються як значимі для людини чи конкретної аудиторії. Основним моментом при цьому є можливість висловитися, поділитися своїми думками, зацікавити, викликати інтерес. Автор в процесі роботи над своєю історією виступає в ролі письменника, сценариста, режисера, наратора, який висловлює своє бачення, ставлення до висвітлюваного питання, явища, ситуації.

Терапевтичний вплив цифрового нарративу виявляється в процесі його створення, коли людина зосереджує увагу на створенні сюжету, звільняючись від емоційно насичених думок, переживань, спогадів. Представивши цифровий нарратив, важливо почути рефлексії інших, відчувати різноманіття думок інших на висвітлену проблему. У процесі, колективної роботи по обговоренню створеного контенту цифрового нарративу, людина усвідомлює наскільки ця тема є важливою для інших, відчуває підтримку й розуміння особистої позиції

щодо її тлумачення. Спілкування з іншими розкриває через досліджувану тему множинність індивідуального досвіду, подібності й відмінності у його трактуванні, що в свою чергу розвиває перспективу нового, іншого бачення для створення власної історії.

Водночас, знайомство з цифровими нарративами інших людей, дає нам розуміння й осмислення того, що в різноманітності досвіду виявляються універсальні категорії буття. Використання цифрових нарративів дає можливість виявити через створений контент цінності, бажання, приховані мрії, внутрішні ресурси людини. В ньому контекстуалізуються не тільки пережиті події, ситуації, отриманий досвід, а й те, як людину сприймають в сім'ї, колективі, соціальному оточенні, що вона відчуває й переживає.

При презентуванні цифрових нарративів, увага здебільшого зосереджується на емоційно-почуттєвій сфері, а також робиться акцент на дії, реакції на ситуації, на проблеми, які визначає (визнає) і про які говорить сам оповідач. При такому підході людина відчуває свою відповідальність, так як сама є творцем своєї історії представлені у формі цифрового нарративу. Це не нав'язує чужого бачення, дає можливість виділити саме ту проблему, яка є для людини основною, дозволяє зафіксувати динаміку психо-емоційного стану в процесі створення цифрового нарративу, поділитися ним з іншими й отримати їх рефлексію.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У складних реаліях воєнного часу важливим завданням є інтеграція гуманістичної й технологічної складових навчального процесу, що визначають шляхи використання цифрових технологій з метою підвищення якості навчання, створення гармонізуючого освітньо-терапевтичного простору взаємодії для всіх його учасників.

Ефективне впровадження цифрових нарративів в практичну діяльність соціальних педагогів надає можливість розкрити в людині її внутрішні ресурси та можливості, розвинути емпатію та толерантність. У свою чергу, створення освітнього простору з позитивною атмосферою спілкування, взаємодії й підтримки сприятиме гармонізації, відновленню резильєнтності та подоланню деструктивних психо-емоційних станів, що виникли в результаті пережитих страшних подій війни.

Подальші дослідження будуть сфокусовані на проєктуванні цифрових нарративів у процесі підготовки спеціалістів галузі соціальної та корекційної педагогіки, інклюзивної освіти; формуванні умінь реалізовувати освітньо-терапевтичний потенціал цифрових нарративів у професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gordon J. S. *The Transformation: Discovering Wholeness and Healing After Trauma*. San Francisco : Harper One, 2019. 380 p.
2. Ferrari M., Rice C., McKenzie K. The ACE Pathways Project: Therapeutic Catharsis in Digital Narrative. *Psychiatric Services*. 2015. Vol. 66. No. 5. P. 556.
3. Lambert J. Digital Storytelling: How digital media help preserve cultures. *The Futurist*. 2007. Vol. 41. No. 2.

4. Lavrysh Y., Leshchenko M., Tymchuk L. Development of metacognitive skills through digital narratives in higher education. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*. 2023. Vol. 25. No. 1. P. 1–15.
5. Leshchenko M., Tymchuk L., Tokaruk L. Digital narratives in training inclusive education professionals in Ukraine. *Inclusive education: Unity in diversity* / ed. J. Głodkowska. Warszawa : Wydawnictwo Akademii pedagogiki specjalnej, 2020. P. 254–270. URL: https://www.aps.edu.pl/media/2393471/inclusive_education_internet.pdf

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗАСОБАМИ ТРЕНІНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анастасія Шпак

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
nastaspak181@gmail.com*

Науковий керівник: *Лілія Кононенко*

Постановка проблеми. Професійна самосвідомість є важливою складовою успішної роботи соціальних працівників. Це розуміння власних навичок, знань та цінностей, що впливають на їхню професійну діяльність. Розвиток професійної самосвідомості є необхідним для вдосконалення професійних навичок, підвищення ефективності роботи та покращання взаємодії з клієнтами.

Упровадження інноваційних видів професійного навчання працівників свідчить про досягнення ними ефективності більшою мірою, аніж з використанням старих методів. До таких можна віднести впровадження тренінгових програм, що є сукупністю дій професіонала стосовно підвищення та коригування знань та навичок працівників.

Аналіз останніх джерел. У сучасній практиці професійної підготовки фахівців соціальної роботи дедалі більш активно використовують тренінгові форми навчання. Експериментальне використання тренінгових технологій з метою фахової підготовки й професійного самовдосконалення викладено в працях О. Білюк, Л. Вейланде, Т. Гери, Н. Заячківської, О. Керик, Г. Кошонько, Л. Мітіної, В. Павловського, В. Підгурська, Т. Цюман, Х. Шапаренка та ін.

Нині для визначення тренінгу найчастіше використовується термін «психологічна дія» [3]. У роботах С. Макшанова вказано, що адекватність цього терміну, визначення тренінгу як методу можна визнати лише частково: як поняття, що відображає саме процес руху інформації від одного учасника взаємодії до іншого. Будучи процесуальною характеристикою, поняття «дія» не відображає його мети і результату, який визначається за допомогою категорії зміни. Дія сама по собі не може служити метою тренінгу і його учасників, які потребують саме його результату. Запропонований дослідником термін «навмисна зміна» дає можливість опису всієї безлічі явищ, що відносяться до динаміки психологічних феноменів людини і групи, відображає процесуальні і продуктивні характеристики тренінгу, підкреслює «суб'єкт-суб'єктний»